

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦЕНТР ЗАОЧНОЇ, ДИСТАНЦІЙНОЇ ТА ВЕЧІРНЬОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Кафедра журналістики та філології

**ДОБІРКА ЖУРНАЛІСТСЬКИХ МАТЕРІАЛІВ
НА СОЦІАЛЬНУ ТЕМАТИКУ**

A selection of journalistic materials on social topics

Кваліфікаційна робота

освітнього рівня «бакалавр»

студентки спеціальності «Журналістика»

освітньої програми «Журналістика»

групи ЖТз-73-9с

Савченко Діани Олегівни

Науковий керівник

Ковальова Тетяна Вікторівна,

кандидат наук із соціальних комунікацій,

доцент кафедри журналістики та філології

Суми 2021

Савченко, Д. О. Створення добірки журналістських матеріалів на соціальну тематику / проєкт [Текст] : робота на здобуття кваліфікаційного ступеня «бакалавр» : спец 061 – журналістика / Д. О. Савченко ; наук. керівник Т. В. Ковальова. – Суми : СумДУ, 2021. – 44 с.

У роботі представлено добірку журналістських матеріалів на соціальну тематику, що є актуальною і важливою для засобів масової інформації.

Ключові слова: соціальна держава, соціальна журналістика, соціальний захист, жанри соціальної журналістики.

ЗМІСТ

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Вступ	4
Розділ 1. СОЦІАЛЬНА ЖУРНАЛІСТИКА У ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ, ЇЇ РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ У РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА	6
1.1. Поняття «соціальний»: еволюція і значення, соціальна тематика у дослідженнях українських науковців-журналістикознавців	6
1.2. Особливості соціальної журналістики	9
Розділ 2. ОБГРУНТУВАННЯ ТА СПЕЦИФІКАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОДУКТУ.	10
2.1. Матеріали на соціальну тематику на сторінках всеукраїнської газети «ДЕНЬ»	10
2.2. Специфікація інформаційного продукту:.....	14
2.2.1 Технічні характеристики.....	14
2.2.2 Жанрова специфіка інформаційного продукту	15
2.2.3 Авторська ідея	17
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	22
II. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОДУКТ	23
ВИСНОВКИ	43

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

ВСТУП

Україна – демократична, соціальна, правова держава. Так зафіксовано в першій статті Конституції України – законі, за яким живе країна [6]. Сьогодні все більше уваги звертається на поняття «соціальна держава». Адже саме від цього залежить успішний розвиток суспільних процесів і визнання країни у демократичному світі. Засоби масової комунікації не можуть обійти своєю увагою соціальні теми. І це зрозуміло, тому що «соціум, соціальний, суспільний» – стосується кожної людини у суспільстві [4].

Якісна журналістика характеризується тим, що відповідає на запити суспільства. Цим ми і керувалися, вибираючи тему для творчої кваліфікаційної роботи.

Актуальність роботи полягає в тому, що соціальна тематика відповідає правилу наближення інтересів, а журналіст повинен уміти знаходити, вибирати і розкривати теми, важливі для суспільства.

Підтвердженням цієї тези слугує кількість зареєстрованих газет та журналів, відомості про які ми знайшли у Державному реєстрі друкованих засобів масової інформації [2]. Наприклад, у назвах друкованих засобів масової інформації слово «соціальний» трапляється 25 разів, зокрема мова про: газету «Соціальний захист в Україні», журнал «Соціальний вісник», «Соціальний захист сьогодні», «Соціальний часопис», «Соціальний калейдоскоп» (українська) та «Social Kaleidoscope» (англійська), «Соціальний партнер» (українська) та «SOCIAL PARTNER» (англійська), «Соціальний огляд Слобожанщини», «Соціальний акцент», «Екологія та Соціальний захист Ізюмщини», «Львів соціальний».

Слово «молодіжний» у назвах мають 27 видань, слово «молодь» – 30. «Пенсійний вісник», «Пенсійний кур'єр», «Життя на пенсії»,

«Я – пенсіонер», «Український пенсіонер» – видань зі словом «пенсіонер» у назві зареєстровано 25.

Цікаво, що ці видання мають різних засновників – тут і громадські організації, і приватні особи, з чого можна зробити висновок, що соціальні теми, до яких відносимо екологію, розвиток спорту, життя людей з обмеженими фізичними можливостями, соціально вразливі категорії населення, у тому числі діти-сироти й діти, позбавлені батьківського піклування, медичний захист, забезпечення ліквідаторів Чорнобильської АЕС, внутрішньо-переміщених осіб тощо.

Мета роботи полягає у створення добірки журналістських матеріалів на соціальну тематику, виокремивши актуальні, навіть болючі теми.

У процесі створення кваліфікаційної роботи, невід’ємною частиною якої є журналістські матеріали, ми **визначили такі завдання:**

- ознайомитися з виданнями в інформаційному просторі України, для яких соціальна тематика є основною;
- вивчити джерельну базу та наукові думки щодо соціальної журналістики, її характеристик та жанрового розмаїття;
- дослідити матеріали всеукраїнського видання «День», які стосуються соціальних тем;
- створити власний журналістський продукт на соціальну тематику.

Творча робота має практичне значення – підготовлені матеріали можуть бути надрукованими в засобах масової інформації і залишаються актуальними.

Творча робота складається із пояснювальної записки, списку використаних джерел, добірки журналістських матеріалів на соціальну тематику, висновків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи – 44 сторінки.

РОЗДІЛ 1

СОЦІАЛЬНА ЖУРНАЛІСТИКА У ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ, ЇЇ РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ У РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

1.1. Поняття «соціальний»: еволюція і значення, соціальна тематика у дослідженнях українських науковців-журналістикознавців

Глибинна суть слова «соціальний» розкрита і в тлумачних словниках української мови, і в політологічних та філософських. Академічний тлумачний словник дає серед іншого і такі визначення: «пов'язаний із життям і стосунками людей у суспільстві; суспільний»; «породжений умовами суспільного життя, певного середовища, ладу» [10, с. 226].

Сьогодні все частіше лідери суспільної думки акцентують на необхідності формування ефективної соціальної держави, якою може бути високорозвинена, демократична, правова держава, яка визначає людину найвищою соціальною цінністю, забезпечує гідні умови існування, безпеку і добробут, вільний розвиток та волевиявлення, соціальної спрямованості економіки. Така держава здійснює активну соціальну політику на принципах громадянського суспільства, соціальної справедливості, рівності, солідарності та відповідальності.

Гарантії соціальної держави – це система заходів щодо забезпечення практичного здійснення конституційного права громадян на соціальний захист. Соціальний захист громадян, для яких соціальні виплати є основним джерелом існування, повинен забезпечувати рівень їх життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Проте життя приводить дуже багато прикладів, коли соціальні гарантії і соціальний захист не спрацьовують, нові виклики потребують більш ефективних заходів, щоб механізми соціальної держави працювали.

Журналістика, як вид громадсько-суспільної діяльності, завжди тримає у фокусі своєї уваги актуальні, важливі і соціально значимі теми. На них

зосереджують увагу і в процесі професійної підготовки майбутніх працівників засобів масової комунікації. В Інституті журналістики Київського Національного університету ім. Т. Г. Шевченка упроваджена освітньо-професійна програма «Соціально-правозахисна журналістика» [13], яка має на меті дати студентам професійні навички в сфері журналістики: розуміння суті соціальної та правозахисної (адвокаційної) журналістики, її місії, намірів, інституційної моделі розвитку в сучасному суспільстві; бачення загальних тенденцій і перспектив розвитку українських ЗМК за темами та ролями соціально-правозахисної медіадіяльності. Освітня магістерська програма формує здатність виконувати типові, спеціалізовані завдання і вирішувати складні проблеми, комплексні питання у сферах журналістики, прав людини, рівності та недискримінації, за умов посилення чутливості ЗМІ до проблематики меншин та вразливих груп, а також дотримання етичних журналістських стандартів у висвітленні питань, пов'язаних із правами людини, соціального розвитку та інтеграції людини в українському суспільстві.

Темі соціальних питань у журналістиці присвячено розділ підручника, зокрема І. М. Михайлина «Основи журналістики» [10, с. 175], підготовлено наукові праці, наприклад, О. В. Лаврик «Соціальна проблематика газетних виступів» [8], виступи в засобах масової інформації – В. Ковальчук «Соціальна журналістика: перспективи розвитку в Україні» [5]. Нині світова спільнота та європейські країни зокрема фінансують багато грантових програм, спрямованих на підвищення кваліфікації журналістів саме у площині соціальних тем. 10 грудня 2011 року відбувся «СоціалкаCamp» – перший в Україні баркемп, присвячений соціальній журналістиці та соціальним комунікаціям. «СоціалкаCamp» відбувся в рамках Мережі соціальної журналістики. Організатори – МГО «Інтерньюз-Україна» та Проект ЄС «Права жінок та дітей в Україні – комунікаційний компонент».

Учасники зустрічі – журналісти, піар-фахівці та активісти громадського сектору – ділилися своїм досвідом роботи у соціальній сфері та обговорювали проблеми, з якими стикаються соціальні журналісти. Цікавими були виступи і думки відомих журналістів. А. Рінгіс, кореспондент журналу «Фокус», акцентувала на тому, як зробити соціальну тему привабливою. Учасники «СоціалкиСамр» запитували в журналістів, наскільки складно працювати в таких умовах. «Звісно, важко працювати з такими темами, – розповідала Олександра Адаменко, журналістка проекту «Критична точка» – Особливо спочатку, коли все нове, і ти дуже сильно переживаєш кожен подію. Потім не те що звикаєш, але просто розумієш: кожен історію ти маєш показати і передати так, щоби глядач, який дивиться сюжет, зрозумів і пережив твої почуття. Тобто на перший план виходить професійний обов'язок».

Ім'я відомої журналістки О. Герасим'юк традиційно поєднують із соціальною журналістикою, адже вона була автором і ведучою багатьох програм, що відзначалися соціальною спрямованістю, зокрема «Особливий погляд», «Версії Ольги Герасим'юк», «Хочу і буду», «Іду на ви», численні спецпроекти і одне з найпопулярніших в Україні ток-шоу «Без табу», яке втримувалося на екрані 10 років.

Як експерт проекту «СоціалкаСамр», вона відзначила, що у традиційних медіа дуже мало соціальних проектів, які всерйоз займаються життям людей. На телеекранах соціалку найчастіше подають з елементами сенсаційності або кривавих сцен, які є недоречними. Також вона звернула увагу на те, що сьогодні соціальна журналістика – це найперше нові медіа, це блогерство, так звана громадянська журналістика.

1.2 Особливості соціальної журналістики

Оскільки основне призначення ЗМІ – безперервне відображення суспільного життя в усіх його діалектичних зв'язках, суперечностях і конфліктах, то висвітлення соціальної проблематики усе частіше розглядають як складну систему із взаємозалежними елементами. При цьому ця система входить як складова частина до системи більш широкого порядку – соціального функціонування суспільства. У цьому контексті виняткового значення набувають такі журналістичнознавчі категорії, як функції сучасних медіа, їх ефективність і дієвість, чинники впливовості журналістських матеріалів, їх формальна та змістова своєрідність тощо [8, с. 34].

Досвід практиків показує, що соціальні тексти пробуджують свідомість читачів. Люди хочуть бачити результат. Це має бути щось більше, ніж новина. Тому завдання журналіста – ретельно розібратися у ситуації, адже це часто стосується долі людей [8, с. 40].

Особливої уваги потребує жанрова палітра соціальної журналістики. Найпоширенішими інформаційними жанрами у рамках соціальної журналістики є: розширена замітка, інтерв'ю (портретне, проблемне, змішаного типу, як фрагмент монологічного тексту), репортаж (подієвий, організований), звіт (прямий і тематичний). Для розкриття соціально значимих тем також використовуються аналітичні жанри: кореспонденція, коментар (як фрагмент інших жанрових форм), стаття, лист (як життєва історія), журналістське розслідування. Створити емоційний матеріал на соціальну тему допоможуть художньо-публіцистичні жанри: замальовка, нарис (портретний, проблемний, дорожній), есе (з підвидами: «роздуми з приводу...», «колонка») та інші.

РОЗДІЛ 2

ОБГРУНТУВАННЯ ТА СПЕЦИФІКАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОДУКТУ

2.1. Матеріали на соціальну тематику на сторінках всеукраїнської газети «ДЕНЬ»

Для здійснення моніторингового дослідження, метою якого є визначити, наскільки поширені матеріали соціальної тематики в друкованих ЗМІ, ми обрали всеукраїнську газету «День». Газета заснована 11 вересня 1996 року, її незмінним редактором є відома в Україні журналістка Лариса Івшина.

«День» – щоденна всеукраїнська газета суспільно-політичної тематики, що виходить п'ять разів на тиждень (з вівторка по суботу). Містить як поточні новини, так і аналітичну інформацію. 25 січня 1998 року з'явився англomовний тижневий дайджест «The Day».

Нині випуски газети виходять чотири рази на тиждень (у вівторок, середу, четвер, п'ятницю та суботу), англійська версія – двічі (у вівторок і четвер).

Газета «День» на високому аналітичному рівні розкриває багато тем, зокрема й соціальної спрямованості. Постійні рубрики видання: «День України», «День планети», «Політика», «Економіка», «Суспільство», «Культура», «Світові дискусії» та інші. Заслуговує на увагу соціальний проект цієї газети – «Потрібна допомога». Тут вміщуються матеріали з проханням допомогти хворим дітям, людям, що потрапили у складні життєві обставини. Особлива рубрика – «Гарячі теми». Тривалий час однією з найактуальніших є тема коронавірусу.

Ми проаналізували 18 номерів (№ 38 – № 56) за березень 2021 року. Матеріали цих номерів представлені на веб-сайті газети – day.kyiv.ua/uk.

Перелік матеріалів на соціально значимі теми.

№ 38, 3 березня 2021 року		
1	«Не впоралася реформа – впорався... карантин». «Завдяки» пандемії коронавірусу кількість дітей в українських інтернатах зменшилася на 10%	Розкрито тему дітей-сиріт в Україні
2	«Не просто надавач соціальних послуг»	Стаття про діяльність Міністерства ветеранів України
3	«Очікуваний, але млявий старт». За тиждень від початку вакцинації щеплення зробило близько 7 тисяч осіб – як наростити темпи?	Тема вакцинації проти коронавірусу
№ 39–40, 5 березня 2021 року		
1	«Завдяки цим мужнім хлопцям ми живемо у мирній Полтаві»	Тема соціального захисту воїнів АТО
2	Іменний ліс. На Вінниччині у маленькому селі Біла висадили 100 сосонок і ялинок – кожне деревце отримало ім'я дитини, яка його посадила	Тема екології
№ 41, 10 березня 2021 року		
1	Дім – (не)безпека Карантин спричинив сплеск домашнього насильства, від якого потерпають як жінки, так і чоловіки	Тема домашнього насильства
2	«Ми мали вийти на 10 тисяч осіб за добу»	Темпи вакцинації проти ковід-19 в Україні
3	«Повага краще, ніж увага»	Марш жінок у Києві, проблеми економічної рівності, протидії домашньому насильству
№ 42, 11 березня 2021 року		
1	Економічне зростання потребуватиме більше... води	Проблеми питної води в Україні
2	Змінні стереотипи	Проблема гендерної рівності в Україні
3	«Забезпечити безпечне проживання»	Екологічні проблеми міста Херсон
№ 43–44, 12 березня 2021 року		
1	Ковід не відступає	Проблеми медицини
2	«Створити державну онлайн платформу ветеранського підприємництва та бізнесу»	Проблеми адаптації воїнів АТО

3	Заборонити продаж лікарських засобів дітям	Проблема доступності лікарських засобів для дітей, що часто призводить до пагубних наслідків
№45, 16 березня 2021 року		
1	Спільнота сильних	Адаптація ветеранів АТО у суспільстві, підтримка їхніх бізнесових ідей
2	Критичне розшарування	Соціальна нерівність в Україні, критичне фінансове розшарування серед українців
3	Більше можливостей спортивної реабілітації	Спорт для людей з обмеженими фізичними можливостями
4	Над дніпровими порогами рубають дуби	Екологічна проблема вирубування зелених насаджень
№ 46, 17 березня 2021 року		
1	Гуманність — не лише на словах	Проблеми захисту тварин
2	«Будемо реагувати». Чи не запізно? Густинський монастир, пам'ятку національного значення, видозмінили?	Захист пам'яток культури
№ 47, 18 березня 2021 року		
1	Право є, житла – немає	Програми забезпечення житлом переселенців ідуть в розріз з їхніми потребами
2	Випробування природою	Екологічні проблеми і як їм протистояти в громадах
3	Дорогі «наглядачі»	Корупція в Україні
№ 48–49, 19 березня 2021 року		
1	«Як же ви живете, дорогенька?»	Життєва історія
2	Шлях є, цілі – немає 72% українців вважають, що під час карантину якість освіти погіршилася	Проблема освіти
3	«Пандемія насильства»	Проблема росту насилля
4	Про пансіонати для престарілих	Проблема будинків престарілих
5	На Херсонщині знову гинуть птахи	Екологічні проблеми регіонів
6	«Корупція – не проблема», а симптом великої помилки	Тема корупції в Україні

№ 50, 23 березня 2021 року		
1	Підприємці вийшли на протест проти вибіркового карантину	Протестні настрої серед підприємців
2	Беззахисна природа	Питання збереження навколишнього середовища
3	Мотивація до захисту	Громадське здоров'я
№ 51–52, 25 березня 2021 року		
1	Вони зуміли побороти рак	Жіноче здоров'я, підтримка громадських ідей
2	Екологічний привіт з минулого	Проблеми екології
3	Не буває безоплатної землі!	Тема земельної реформи
№ 53, 25 березня 2021 року		
1	Найбільша мета – організувати притулок	Соціальна ініціатива – створення притулку для безхатченків
2	Щоби не було нестерпно боляче...	Проблема відносин лікарів і дітей
3	Вакцинна пауза	Громадське здоров'я в період коронавірусу
№ 55, 30 березня 2021 року		
1	Щоб протидіяти домашньому насильству	Міністерство соціальної політики України розпочинає інформаційну кампанію протидії домашньому насильству
2	Два дні до кінця... вилову рибу	Екологічні питання
3	Ситуація під контролем	Боротьба з коронавірусом
№ 56, 31 березня 2021 року		
1	«Заражайте» надією	Проблеми дитячого психологічного здоров'я
2	Ті, що втекли від війни	Життєва історія та проблеми внутрішньо переміщених осіб
3	Чому органічні відходи – це проблема?	Проблема відходів в Україні
4	Страховка для Долини нарцисів	Проблема екології
5	Як багаті плачуть від бідності	Справедливість у нарахуванні субсидій

Отже, можна зазначити, що в кожному номері вміщені матеріали на соціально-важливі теми. Крім того, на сторінках газети вміщуються роз'яснення законодавства, коментуються проблемні питання пенсійного забезпечення.

2.2. Специфікація інформаційного продукту

У процесі роботи над творчою кваліфікаційною роботою нами було створено 8 матеріалів різних жанрів на соціально-важливі теми. Проаналізуємо їх з точки зору обсягу (у знаках і друкованих аркушах), умов створення (тема, задум, авторська ідея), сфера застосування, ефективність (дієвість, резонанс у читацькій аудиторії, впливовість).

2.2.1 Технічні характеристики

Обсяг журналістського матеріалу обчислюється у знаках та авторських аркушах. Кількість знаків у матеріалі нам підкаже текстовий редактор Word, на головній сторінці якого є показчик «Рецензування». Авторські аркуші обчислюються відповідно до значення – один авторський аркуш дорівнює 40 тис. друкованих знаків прозаїчного тексту (враховуючи цифри, розділові знаки, проміжки між словами), чи 40 кілобайтам комп'ютерного тексту (разом з проміжками), чи 700 віршованим рядкам, чи 3 000 см² площі ілюстративного матеріалу на сторінках видання [9].

№ пп	Назва матеріалу	Кількість знаків	Авторських аркушів
1	Не дитяча проблема – булінг	5907	0,15
2	Підліткова депресія. Що робити дорослим	2680	0,07
3	Інклюзивна освіта – вимога часу	5645	0,14
4	День людей небайдужих	1906	0,05
5	Людина – не товар	2890	0,07

6	Є для сиріт острівець доброти	4719	0,12
7	Зелений змії полює на дітей	3723	0,09
8	Соціальний педагог – охоронець дитинства	6161	0,15
		33631	0,84

2.2.2 Жанрова специфіка інформаційного продукту

Науковець О. Тертичний, звертаючи увагу на те, що в журналістиці існують «три основні методи відображення – фактографічний, аналітичний та наочно образний» – виділяє, як жанротвірні ознаки, предмет, функцію, методи роботи автора, згадує також форму і зміст. Автор схильний класифікувати жанри в межах традиційної схеми – інформаційні, аналітичні, художньо-публіцистичні.

У процесі дослідження сучасної журналістики багато авторів, серед яких і Н. Копистянська, відзначають, що система журналістських жанрів хоч і складна структура, компоненти якої поєднані за певними ознаками, характеристиками, але вони можуть поєднуватися [7, с. 61].

Зазначимо, що у площині соціальної журналістики для створення матеріалів використовуються всі жанри. Якщо журналіст пише про офіційне засідання, наприклад, у Департаменті соціального захисту населення, тоді у підсумку може бути інформаційний звіт чи замітка (інформаційні жанри); розглядаючи проблему пенсійного забезпечення, журналіст може написати аналітичну статтю, аналітичне інтерв'ю; якщо є задум написати історію конкретної людини, наприклад, внутрішньо переміщеної, тоді автор писатиме життєву історію чи нарис (аналітичні жанри).

Використання різних жанрів для створення матеріалів на соціальні теми дає авторові простір для втілення задуму, щоб якнайкраще написати матеріал, щоб він зацікавив читача, викликав резонанс у соціумі і навіть спонукав до управлінських дій.

Добірка журналістських матеріалів на соціальну тематику, представлена у творчій кваліфікаційній роботі, написана у різних жанрах.

№ пп	Назва матеріалу	Жанр
1	Не дитяча проблема – булінг	Стаття
2	Підліткова депресія. Що робити дорослим	Стаття
3	Інклюзивна освіта – вимога часу	Інформаційне інтерв'ю
4	День людей небайдужих	Колонка редактора (поєднання жанрів інформаційного та аналітичного)
5	Людина – не товар	Аналітична стаття
6	Є для сиріт острівцець доброти	Есе
7	Зелений змії полює на дітей	Аналітична стаття
8	Соціальний педагог – охоронець дитинства	Стаття

2.2.3 Авторська ідея

Авторська ідея чи задум – власне від *ідея* [1] – вибір теми матеріалу, яка, на думку автора, є актуальною, відгукується на події чи ситуації в суспільному житті або житті якоїсь людини. Журналістське слово повинне завжди перебувати у вирі, у самому центрі соціуму. Події, факти, суспільні рухи, дії активістів, ухвалення рішень Урядом чи місцевою владою, цікаві історії особистостей, дати в календарі – усе це й визначає теми журналістських матеріалів, слугують інформаційним приводом для написання журналістських матеріалів.

Дослідники медіа відзначають, що у журналістиці задум і тема є результатом роботи не тільки одного автора, а й працівників редакції, насамперед її керівництва. Тому визрівання журналістського задуму можна поділити на два головні види: редакційне замовлення і вільне зародження задуму [3, с. 66]. Незалежно від способу зародження задуму журналіст

повинен бути зацікавлений темою. Адже він із задоволенням працюватиме над близькою темою чи задумом.

Тема виникає із задуму як процес його глибшого осмислення. Як влучно зазначає В. Здровега, тема літературного твору – це певне коло життєвих явищ і пов'язаних з ними проблем [3, с. 68].

Авторська ідея, як головна думка твору, має бути обґрунтована і вмотивована. Ретельно продумана та сформульована, окреслена, тоді й власне автору легше працювати над матеріалом: досліджувати і збирати факти, коментарі, думки експертів, заглиблюватись у історію явища чи події, відслідковувати цікаві думки, досліджувати обговорення в соціальних мережах, шукати аналогічні події чи факти в історії людства.

Назва матеріалу	Авторська ідея, задум, тема
Не дитяча проблема – булінг	<p>Тема статті зумовлена тим, що в навчальних закладах України, у тому числі й на Сумщині, поширене ганебне явище цькування та приниження школярами одне одного, яке отримало назву «булінг». Про нього довго мовчали, точніше, його замовчували у школі. Але далі мовчати не можна.</p> <p>Вона актуальна, тому що стосується усіх учасників освітнього процесу: дітей, учителів, батьків.</p> <p>Авторський задум втілено написанням статті, у якій йдеться про відповідальність за булінг, а також вміщено телефони гарячої лінії, куди можуть звертатися школярі. Це важливо з практичної точки зору.</p>
Підліткова депресія. Що робити дорослим	<p>Задум створити матеріал на таку тему викликаний повідомленнями про дедалі чисельніші випадки дитячого суїциду, викликаного іграми в Інтернеті та проблемами у спілкуванні з однолітками. У статті даються поради батькам: як спілкуватися із підлітками, на що звертати увагу, щоб вчасно помітити депресію і вберегти дитину від її наслідків.</p>

Інклюзивна освіта – вимога часу	<p>Діяльність таких соціально-освітніх інституцій, якими стали центри інклюзивної освіти, викликає інтерес, адже це порівняно нові утворення. Отож ми вирішили дізнатися, як працює система інклюзивної освіти, що повинні про неї знати батьки, які особливості педагогічної діяльності у класі, де навчаються діти з особливими освітніми потребами.</p> <p>Авторський задум втілюється в інтерв'ю з фахівцем.</p>
День людей небайдужих	<p>Державні і професійні свята постійно стають інформаційним приводом для написання вітальних листівок, нарисів, репортажів. Створена колонка редактора акцентує увагу читачів на професійному святі – дні працівників соціальної сфери України. Це професійне свято тих, хто щодня надає цілий ряд соціальних послуг. Йдеться про важливі сфери, пов'язані із соціальним захистом найменш захищених верств населення, таких як люди пенсійного віку і люди з обмеженими фізичними властивостями, діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування, люди, які не мають роботи, внутрішні переселенці.</p> <p>Колонка редактора презентує матеріали, які розміщені на сторінках газети до цього дня.</p>
Людина – не товар	<p>Проблема торгівлі людьми розглядається в аналітичній статті, головна ідея якої – явище торгівлі людьми несумісне із мораллю, правом і законом. Утім, торгівля людьми залишається бізнесом із надприбутками, отож сучасному суспільству його важко здолати. І торгівля людьми відбувається на всіх континентах.</p> <p>У матеріалі зібрано офіційну інформацію, зокрема, йдеться, що 30 липня проголошене Всесвітнім днем протидії торгівлі людьми. Таке рішення прийняла у 2013 році Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй.</p> <p>Україна також прийняла закон «Про протидію торгівлі людьми», визначено статус осіб, які постраждали. Зібрано і проаналізовано цифри – статистику Національної поліції України.</p>

	<p>Вказано координати міжнародних правозахисних організацій, які опікуються цим питанням, а також телефон «гарячої» лінії з протидії торгівлі людьми.</p>
<p>Є для сиріт острівець доброти</p>	<p>Цей особливий заклад у затишному куточку Сум називають Будинок маляти. Його офіційна назва – Комунальний заклад Сумської обласної ради – Сумський обласний спеціалізований будинок дитини. Тут зігрівають добротою і увагою малят, чия доля з ранніх літ – сирітство. Створене есе – спроба привернути увагу всіх небайдужих до діяльності закладу, підтримати добрим словом працівників, які доброту свого серця щедро дають діткам-крихіткам, позбавленим материнського тепла. Такі матеріали завжди актуальні й потрібні на сторінках газет, в Інтернет-просторі. Вони спонукають до людяності та доброти, реальні історії примушують задуматися.</p>
<p>Зелений змії полуює на дітей</p>	<p>Задум написати матеріал на таку тему виник, коли почула, що Україна є лідером серед країн Європи з дитячого алкоголізму.</p> <p>Збиралися факти і думки експертів, щоб підсилити матеріал, зробити його емоційно насиченим, адже йдеться про основне – майбутнє України. Невже йому бути в алкогольному затьмаренні? Невже всі разом: батьки, громадськість, школа, лідери думок, просвітителі, творча інтелігенція – не в змозі зупинити зеленого змія, який нещадно пожирає сьогоднішніх дітей?</p>
<p>Соціальний педагог – охоронець дитинства</p>	<p>Соціальний педагог – професія відносно нова. Це відповідь на виклики сьогодення, реальна допомога дітям. Соціальний педагог насамперед виховує вміння не падати духом, навчає самостійно знаходити вихід зі складної ситуації, формує людину, особливо молодого віку, як особистість, здатну впоратися з психологічними та соціальними негараздами. Окрім загальної інформації про нову педагогічну професію, поспілкувалася з соціальним педагогом гімназії, щоб читач міг конкретніше уявити професію і людину, яка в ній працює.</p>

Аналізуючи специфікацію журналістського продукту, створеного у процесі підготовки творчої кваліфікаційної роботи, ми побачили, що для створення матеріалів для друкованих засобів масової інформації та й Інтернет-видань можна використовувати різні жанри. Таке багатство жанрів дає можливість журналісту писати яскраво, окрім фактів та думок експертів, впливати на читача ще й емоціями. Адже йдеться про теми соціального характеру, які зачіпають долі людей.

Такі матеріали завжди резонансні, вони сприймаються читачами, а від влади чи громадськості потребують рішень і дій. Важливо у процесі підготовки матеріалів, які стосуються, наприклад, проблеми булінгу чи торгівлі людьми, соціального захисту, захисту дитинства відшукати і після перевірки вказувати в матеріалі контактну інформацію: телефони гарячих ліній, національні гарячі лінії, веб-сайти. Це додасть соціальної значимості журналістським матеріалам, зробить їх корисними і потрібними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник. URL: <http://sum.in.ua/> (Дата звернення 8.03.2021).
2. Державний реєстр друкованих засобів масової інформації України. URL: <https://dzmi.minjust.gov.ua/> (Дата звернення 7.04.2021).
3. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості: підруч. 2-ге вид., перероб. і допов. Л., 2004.
4. Кальницький Е. Соціум політичний // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011. 680 с.
5. Ковальчук В. Соціальна журналістика: перспективи розвитку в Україні. URL: <http://zolotapektoral.te.ua/valentyna-kovalchuk-sotsialna-zhurnalistyka-perspektyvy-rozvytku-v-ukrajini/> (Дата звернення 23.03.2021).
6. Конституція України. URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2227/> (Дата звернення 23.03.2021).
7. Копистянська Н. Х. Жанр, жанрова система у просторі літературознавства : монографія. Львів : ПАІС, 2005. 368 с.
8. Лаврик О.В. Соціальна проблематика газетних виступів: навчально-методичний посібник для студентів зі спеціальності «Журналістика». Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2010. 72 с.
9. Методика визначення обсягу авторського і видавничого оригіналів. URL: <http://www.ukrbook.net/zakony/metodyka.htm>. (Дата звернення 3.10.2021).
10. Михайлин І. Л. Основи журналістики: підручник. К. : ЦУЛ, 2002. 284 с.
11. Словник української мови: в 11 томах. К.: Том 9, 1978. 476 с.
12. Словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/socialjnyj> (Дата звернення 23.03.2021).

13. Соціально-правова журналістика. Освітньо-професійна програма. URL <http://www.journ.knu.ua/abit/socialno-pravozaxisna-zhurnalistika>. (Дата звернення 10.03.2021).

14. Соціальна журналістика – «школярка-відмінниця». URL: <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/8446/2011-12-13-sotsialna-zhurnalistyka-shkolyarka-vidminnytsya/> (Дата звернення: 10.03.2021).

15. Соціальна журналістика: як вона працює в Україні. URL: <https://platfor.ma/magazine/text-sq/media-innovations-lab/sotsialna-zhurnalistika/> (Дата звернення 10.03.2021).

16. Тертичний О. О. Жанри періодичної преси: навчальний посібник. К.: Аспект Прес, 2011. 200 с.

II. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОДУКТ НЕ ДИТЯЧА ПРОБЛЕМА – БУЛІНГ

Явище цькування і приниження у навчальних закладах України набуло розмірів соціальної катастрофи. Україна – в першій десятці країн Європи за поширеністю боулінгу серед 11–15-річних школярів. Далеко позаду залишаються не лише найбільш соціально благополучні Данія чи Норвегія, але й, приміром, Угорщина та Греція. Це офіційні дані, наведені Всесвітньою організацією охорони здоров'я.

Не менш страшну статистику оприлюднює й ЮНІСЕФ: у 2018 році 67 % українських дітей або були жертвами, або кривдниками, або свідками булінгу. Чверть із них безпосередньо зазнали цькувань. Жорстокість підлітків зростає. Сьогодні інтернет-простір переповнений відеосюжетами, що підтверджують: дитяче середовище потерпає від булінгу.

За матеріалами ЮНІСЕФ, булінг – це агресивна і вкрай неприємна поведінка однієї дитини або групи дітей щодо іншої дитини, що супроводжується постійним фізичним і психологічним впливом.

Кривдники можуть знайти безліч причин, щоб цькувати дитину: зовнішність, що не вписується в загальноприйнятні норми, поведінка, думки, які не збігаються з думкою більшості, тощо.

Яскравими прикладами булінгу є словесні образи, навмисне неприйняття дитини до колективу, шантаж та навіть побиття.

Успіхи у навчанні, матеріальні можливості та навіть особливості характеру можуть стати причиною булінгу. Крім того, жертвою булінгу може бути також той, кому складно спілкуватися з однолітками, хто поводить себе відлюдкувато чи, навпаки, провокативно – такі причини називають шкільні психологи. Частіше за все, підлітки, які цькують, вважають таку поведінку смішною і не вбачають у цьому великої проблеми чи трагедії.

Шкільні психологи також звертають увагу батьків і називають ознаки того, що дитину цькують у школі: відмова іти до школи з різних причин – «не хочу, не цікаво, не бачу сенсу...»; відсутність контакту з однолітками: немає друзів, зідзвонювань, не ведеться переписка у соцмережах, похід до школи і повернення звідти наодинці, немає в кого запитати домашнє завдання.

Батькам і педагогам варто знати психосоматичні ознаки, коли дитина піддається булінгу: часті хвороби, наприклад, ломота в тілі, болі в животі, вірусні інфекції; обмальовані руки або специфічні малюнки на полях у зошиті; бажання йти до школи іншою дорогою.

Як захистити дитину від цькування?

Складне запитання, і відповіді потрібно шукати всім: батькам, педагогам, психологам, громадським активістам. Але перші кроки щодо захисту дітей від булінгу зроблені. В Україні діють call-центр та гаряча лінія, куди кожен може звернутися за допомогою:

- 0-800-213-103 – єдиний цілодобовий контакт-центр системи безоплатної правової допомоги.
- 0 800 500 225 або 116 111 (для дзвінків з мобільного) – Національна дитяча «гаряча» лінія з питань булінгу.

Ці номери повинні бути розміщені на видному місці у школі, записані у дитячий щоденник чи мобільний телефон.

Більше того, в Україні введено відповідальність за булінг. Тож кривдники будуть обов'язково покарані, але не варто боятися і приховувати факти булінгу. Формуйте здорове громадянське суспільство і вчить дітей захищати себе та відстоювати свої права, також нести відповідальність за власні вчинки й дії.

Довідково. «Відповідальність дитини до 14 років. Так, згідно з Цивільним кодексом, дитина у віці до 14 років має часткову цивільну дієздатність та не несе відповідальності за заподіяну нею шкоду. Тобто за

будь-який вчинок дитини, пов'язаний із заподіянням шкоди, відповідатимуть її батьки. Окрім відшкодування вказаної вище шкоди, батьки такої дитини можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності (накладення штрафу) за ст.184 Кодексу України про адміністративні правопорушення, тобто за невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дитини. Також батьками або адміністрацією школи може бути направлена заява до Управління ювенальної превенції Національної поліції (раніше Кримінальна поліція у справах неповнолітніх) для того, щоб поставити на облік дитину, яка вчинила насильство.

Відповідальність підлітка від 14 до 16 років. Чинний Кримінальний Кодекс України вказує вичерпний перелік статей, за які особа у віці від 14 років несе кримінальну відповідальність, наприклад, ст.121 «Умисне тяжке тілесне ушкодження», ст.122 «Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження». Тобто дитина у віці від 14 років до 16 років може бути притягнутою до кримінальної відповідальності, якщо заподіє однокласнику чи будь-якій іншій особі ушкодження, що можуть кваліфікуватися як середньої тяжкості або тяжкі.

Відповідальність підлітка від 16 до 18 років. Учні старшої школи, яким виповнилось 16 років, мають повну деліктоздатність, тобто самі несуть відповідальність за вчинені ними правопорушення та злочини, про що зазначено і в статті 22 Кримінального кодексу України і в статті 1734 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

А от новий закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» запровадив адміністративну відповідальність за таке правопорушення.

Булінг, внаслідок якого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого, тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян

(у 2019 році 850 – 1700 гривень) або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин.

У разі доведення булінгу кривдник муситиме сплатити штраф від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (у 2019 році це від 850 до 1700 грн) або громадські роботи протягом 20-40 годин.

Якщо ж булінг вчиняється групою осіб або повторно протягом року, то кривдник/-и сплачуватимуть від 100 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 1700 до 3400 грн) або мають виконувати громадські роботи протягом 40–60 годин.

Якщо булінг вчиняє неповнолітня (до 18 років) або малолітня (до 14 років) особа, то за неї платитимуть штраф і виконуватимуть громадські роботи батьки або особи, які їх замінюють згідно чинного законодавства.

Крім того, якщо керівник навчального закладу не повідомить поліції про випадки цькування, муситиме заплатити штраф від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 850 до 1700 грн станом на 2019 рік) або ж має виконувати виправні роботи строком до одного місяця з відрахуванням до 20% заробітку.

ПІДЛІТКОВА ДЕПРЕСІЯ. ЩО РОБИТИ ДОРΟΣЛИМ

Спосіб життя у ХХІ столітті, коли всі ми опинилися у бурхливому вирі інформації та шаленому темпі, призвів до того, що слово «депресія» знають навіть діти. Більше того, цей психофізичний стан стає соціальною проблемою, яка торкнулася і підлітків. Останнім часом збільшується кількість самогубств серед підлітків, у цьому сенсі неблагополучною є й Сумщина.

Тривожним є повідомленням Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) про те, що депресія є «основною причиною захворювань та інвалідності серед хлопців і дівчат віком від 10 до 19 років».

Фахівці зазначають, що депресія у дівчат-підлітків трапляється частіше, ніж у хлопців. Однією з причин може бути стрес, викликаний залякуванням, фізичним знущанням або сексуальними домаганнями чи наругою, об'єктом яких часто стають саме дівчата. Згадаємо і про негативний вплив мас-медіа, які нав'язують образ «ідеального» тіла. Дівчина, яка вважає себе непривабливою або дуже болісно сприймає думку однолітків, більш схильна до депресії.

Опрацювавши кілька фахових джерел інформації, зокрема й ті, що стосуються роботи шкільних психологів, дозволимо кілька узагальнень. До стресових факторів, які викликають депресію, належать: розлучення або окреме проживання батьків, смерть близької людини, фізична або сексуальна наруга, нещасний випадок, хвороба або відставання у навчанні, через які підліток може почуватися нікому не потрібним. Сюди ж можна віднести надмірно завищені сподівання батьків щодо успішності сина чи доньки у школі. Крім того причиною депресії можуть бути насмішки, страх перед майбутнім, втрата емоційної близькості з одним із батьків, хто страждає від депресії, або непередбачувана поведінка батька чи матері. Як врятувати дитину від цього стану?

Зрозуміло, якщо ситуація за давнена, потрібна допомога психолога. Але в переважній більшості випадків, справитися з проблемою можна за підтримки дорослих. Якщо дитина схильна до депресії, то порадьте їй:

1. Ретельно дбати про своє тіло і розум.
2. Споживати здорову їжу.
3. Добре висипатися і регулярно займатися спортом.
4. Регулярно займатися фізичними вправами, що сприяють виробленню речовин, які піднімають настрій, заряджають енергією і покращують сон.
5. Намагатися спробувати визначити, що провокує причину депресії і які її перші симптоми, а тоді скласти план дій.

6. Переконувати та налаштовувати дитину ділитися своїми почуттями з тим, кому вона довіряє.
7. Запевнити дитину, що підтримка рідних і друзів може послабити симптоми цієї недуги і допомогти дитині вийти з цього стану.
8. Нагадувати дитині записувати свої думки і переживання.
9. Але, найголовніша порада – допоможіть дитині задовольняти свої духовні потреби. Це допоможе їм позитивно дивитися на життя.

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА – ВИМОГА ЧАСУ

Термін «інклюзивна освіта» активно поширився в українському освітньому середовищі кілька років тому. Україна почала сповідувати загальносвітові принципи ставлення до дітей з особливими освітніми потребами. Якщо раніше такі діти або залишалися сам на сам із проблемою, або навчалися винятково у спеціалізованих закладах, завдання сьогоденної школи – адаптувати їх до ровесників, сприяти їх розвитку і входженню у соціум.

У справді інклюзивному середовищі кожна дитина, зокрема з особливими освітніми потребами, відчуває себе безпечно та має відчуття приналежності до колективу. Ці учні та їхні батьки беруть участь у визначенні навчальних цілей, у прийнятті рішень щодо організації освітньої діяльності. А працівники школи мають відповідну кваліфікацію, підтримку, гнучкість та ресурси, аби виховувати, заохочувати та реагувати на потреби всіх учнів без винятку.

Як відбувається навчання дітей в інклюзивній школі, що є важливим і як співпрацює школа і батьки, – про це ми говоримо з фахівцем Наталією Калюжною, методистом з інклюзивного навчання Комунальної установи Сумської обласної ради – Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти.

– **Давайте пояснимо нашим читачам зміст терміну «інклюзивна освіта».**

– Так, звичайно. Термін «інклюзивна освіта» вперше прозвучав у Саламанкській декларації про принципи, політику та практичну діяльність у сфері освіти осіб з особливими освітніми потребами, яка була прийнята на Всесвітній конференції з питань освіти осіб з особливими освітніми потребами у червні 1994 року. Саме цей документ і став першим міжнародним документом, який наголосив на необхідності проведення освітніх реформ у напрямі інклюзивної освіти. У зверненні до всіх урядів наголошувалося, що пріоритетним з точки зору політики та бюджетних асигнувань має бути «реформування системи освіти, яке б дало змогу охопити навчанням усіх дітей, незважаючи на індивідуальні відмінності та труднощі; законодавчо визнати принцип інклюзивної освіти, який полягає в тому, що всі діти перебувають у звичайних школах, за винятком тих випадків, коли не можна вчинити інакше; всіляко заохочувати обмін досвідом з країнами, що мають інклюзивну систему навчання; сприяти участі батьків, громад, громадських організацій осіб з інвалідністю в процесах планування та прийняття рішень, що стосуються задоволення особливих навчальних потреб; всіляко сприяти розробці стратегій діагностування та визначення особливих потреб у дітей, а також розробляти науково-методичні аспекти інклюзивного навчання; значну увагу варто приділити підготовці педагогів до роботи в системі інклюзивної освіти». Для України інклюзивна освіта є педагогічною інновацією і в той же час вимогою не лише часу, а й з моменту ратифікації Конвенції ООН про права людей з інвалідністю – одним із міжнародних зобов'язань держави.

– **Скажіть, будь ласка, пані Наталю, наскільки важко перебудувати процес навчання?**

– Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її

за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу. Одним із головних завдань інклюзії є відгук на широкий спектр освітніх потреб в шкільному середовищі та поза його межами. В основу інклюзивної освіти покладена ідеологія, яка виключає будь-яку дискримінацію дітей, яка забезпечує однакове ставлення до всіх людей, але створює спеціальні умови для дітей з особливими освітніми потребами.

Отже, важливо використовувати прийоми, спрямовані на забезпечення доступності знань, якісного здобуття освіти. Цього можна досягти, зокрема дозовано подаючи матеріал, дотримуючись чіткої логічності та структурованості; нормуючи навчальне навантаження учнів і постійно контролюючи процес розуміння учнями пояснень учителя; обов'язково варіюючи програмовий матеріал.

Методи спеціальної педагогіки в основному співпадають з методами загальної педагогіки й традиційно поділяються на: словесні: інструкція, розповідь, бесіда, пояснення тощо; наочні: показ (демонстрація) предметів, що вивчаються, зображень, організація спостережень учнів, показ кіно- та відеофільмів тощо; практичні: дидактичні та сюжетно-рольові ігри, вправи, виконання трудових і соціально-побутових завдань.

Програми інклюзивного навчання чітко орієнтовані на різні категорії дітей з особливими освітніми потребами. Зрозуміло, це не просто, але дуже важливо, тому освіта сьогодні готова забезпечувати освітні потреби різних дітей.

– **Розкажіть про інклюзивно-ресурсні центри, які є невід'ємною частиною сучасного освітнього середовища.**

– Ще одним важливим кроком, який ініціювало Міністерство освіти та його партнери – це створення інклюзивно-ресурсних центрів. Створено принципово нові установи, які покликані визначати особливі освітні потреби дітей не на основі міжнародної класифікації хвороб, як це було раніше, а на

основі міжнародної класифікації функцій дітей з особливими освітніми потребами. Це є набагато сучаснішим і менш дискримінаційним підходом. Окрім того, ці центри будуть територіально більш доступними, оскільки вони створюються у розрахунку один центр не більш як на 7 тис. дітей, які проживають на території об'єднаної територіальної громади (району), та не більш як на 12 тис. дітей, які проживають у місті (районі міста). І ми вже сьогодні бачимо, як працюють такі центри в містах і селищах Сумщини. Постійно поповнюється матеріально-технічна база таких закладів, приходять працювати фахівці зі спеціальною освітою.

– **Спасибі за розмову, успіхів Вам у такій важливій справі.**

ДЕНЬ ЛЮДЕЙ НЕБАЙДУЖИХ

Серед професійних свят, що відзначаються в Україні, є День працівників соціальної сфери. Державним воно стало у 1999 році, коли Указом Президента України було визначено, що професійне свято працівників соціальної сфери відзначатиметься у першу неділю листопада.

Соціальна сфера держави – індикатор не тільки соціально-економічного розвитку, а й гуманності країни. Адже йдеться про важливі сфери, пов'язані із соціальним захистом найменш захищених верств населення, таких як люди пенсійного віку і люди з обмеженими фізичними властивостями, діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування, люди, які не мають роботи. Соціальна сфера включає в себе захист безпеки праці і трудових відносин. Соціальні працівники опікуються самотніми людьми похилого віку, а система соціального захисту дбає про ветеранів війни, учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, воїнів-афганців. Події на Сході України додали у сферу соціального захисту учасників АТО.

За даними Департаменту соціального захисту Сумської обласної державної адміністрації, в області працює 37 територіальних центрів надання соціальних послуг. Також сформована і діє мережа будинків для ветеранів і людей похилого віку; інтернатні заклади для людей з психічними захворюваннями, інтернатні заклади для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

День працівників соціальної сфери об'єднує велику когорту – більше 5000 фахівців, про яких можна сказати, що це люди небайдужі до чужої долі, готові підставити своє плече, вислухати і допомогти. Вони щодня контактують з тими, хто потребує підтримки. І в цьому велика місія держави, яка через соціальну сферу реалізує принципи захисту тих, хто потребує підтримки. У сьогоднішньому номері газети ми познайомимо читача з цікавими особистостями, які працюють у сфері соціального захисту населення; розкажемо життєві історії, які доводять – у житті завжди є місце доброти.

ЛЮДИНА – НЕ ТОВАР

Здавалося б, у ХХІ столітті, коли людство досягло значного розвитку, ми говоримо про проблему торгівлі людьми. Немов у сірому й жорсткому середньовіччі. На жаль, це актуальна тема сьогоднішнього дня і її не можна обминути увагою. 30 липня проголошене Всесвітнім днем протидії торгівлі людьми. Таке рішення прийняла у 2013 році Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй. У відповідній резолюції зазначається, що все світове співтовариство повинне у цей день підвищувати рівень поінформованості громадян стосовно глобальної проблеми торгівлі людьми і привертати увагу до важкого становища жінок, чоловіків і дітей, які стали жертвами цього злочину, а також заохочувати людей активно допомагати постраждалим і протидіяти торгівлі людьми.

За даними Глобальної доповіді ООН щодо торгівлі людьми (2019 р.), з 21 млн людей, які є жертвами торгівлі людьми, частка жінок і дітей складає 71%. Як зазначається в документах ООН, чоловіки, жінки та діти потрапляють до рук торговців людьми як в своїх країнах, так і за кордоном. При цьому страждають всі країни, будь то країна походження, транзиту або призначення.

Україна не стоїть осторонь цієї глобальної проблеми, на законодавчому рівні прийнято Закон України «Про протидію торгівлі людьми», який визначає, що торгівля людьми – здійснення незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, у тому числі сексуальної, з використанням обману, шахрайства, шантажу, уразливого стану людини або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, з використанням службового становища або матеріальної чи іншої залежності від іншої особи, що відповідно до Кримінального кодексу України визнаються злочином.

У нашій державі Міністерство соціальної політики України є національним координатором у сфері протидії торгівлі людьми. Відповідно до своїх завдань та функцій, воно формує та реалізує державну політику у сфері захисту прав громадян, які постраждали від торгівлі людьми.

Впродовж 2012–2019 років Мінсоцполітики встановлено статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, 818 громадянам (811 – громадян України та 7 іноземців), з яких 316 – жінки, 420 – чоловіки, 82 дітей (30 хлопчиків та 51 дівчинка).

Органами Національної поліції за 2019 рік виявлено 189 кримінальних правопорушень (проти 163 за аналогічний період 2018 року), передбачених статтею 149 (Торгівля людьми) Кримінального Кодексу України.

Такі тривожні цифри і факти свідчать про те, що проблема торгівлі людьми не зникне сама собою, потрібна ефективна державна політика,

спільна діяльність органів влади та громадськості, щоб убезпечити від страшного явища, коли людина стає товаром.

На території України працює Національна «гаряча лінія» з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації – 0 800 500 335 або 116 123 (короткий номер з мобільного).

Є ДЛЯ СИРИТ ОСТРІВЕЦЬ ДОБРОТИ

Перед очима Сумський обласний спеціалізований будинок дитини, у вухах слова великого Тараса Шевченка із поеми «Думка»:

Тяжко-важко в світі жити
Сироті без роду,
Нема куди прихилиться –
Хоч з гори та в воду.

Спізнавши долю сироти, Шевченко у багатьох творах писав про сирітство з особливим болем. Змінюються часи, вибудовуються нові соціально-економічні відносини, але діти-сироти – вони є, який часовий проміжок якого століття не візьми. На разі, якщо говорити про Україну, йдеться про десятки тисяч дітей. З різних причин, але вони опиняються в закладах, створених державою.

... За цим невисоким парканчиком серед зелені дерев і яскравих квітів розташувався Комунальний лікувально-профілактичний заклад «Сумський обласний спеціалізований будинок дитини». У ньому перебувають найменші громадяни України – від народження до 7 років. Крихітки, які тільки-но прийшли у цей світ, зазнали різного: хтось нелюбові, хтось – трагедії. У кожної дитини – своя історія, вона складна і болюча. За 77 років скільки було сліз – і дитячих, і дорослих, а були й щасливі історії.

Ось Валерія – дівчинка із оченятами кольору літнього неба. Вони такі чисті, сині очі дівчинки. Зручно примостившись на руках няні, дівчинка

дивиться відкритими оченятами на все довкола. Вона ще не знає, що її мама померла при пологах, а родичів у мами не було, сама сирота. Біологічний тато один раз прийшов, але доля донечки його не цікавить, він постійно їздить на заробітки за кордон... Поки що дівчинка живе в світлій аурі любові працівників закладу, а як далі складеться її доля...

Маленькому Ігореві – 4 роки, дуже рухливий хлопчик. Але має фізичні вади. Батьки, зважаючи на це, відмовилися від сина, якого, сказали ще в пологовому, чекали кілька років. Не можуть дивитися на хлопчика з вадами, а на операцію коштів немає. Діти сприймають його як рівного, але як йому жити далі...

Ось такі дитячі долі, сотні-тисячі історій, які хвилюють і примушують задуматися.

А історія цього закладу починається в повоєнні роки, з часу визволення Сум від німецько-фашистських загарбників у 1943 році. Тоді сироти, які втратили батьків у воєнному лихолітті, були скрізь. Пройде майже сорок років, і до Дня захисту дітей, який відзначається 1 червня усім цивілізованим світом, у 1980 році у мальовничому куточку обласного центру було збудовано теперішній просторий будинок дитини на 105 ліжок.

Починаючи з 2006 року в закладі запроваджуються нові напрямки діяльності, які направлені на проведення реабілітації, соціальної адаптації та інтеграції дітей до сімейних форм виховання. Заклад став ланцюжком між негативним родинним середовищем і турботливою, люблячою сім'єю.

Ось і зараз вийшли на прогулянку разом зі своїми нянечками маленькі його вихованці. Світловолосі і з темними чубчиками, світлоокі і кароокі. Діти як діти, хтось уже швидкий і нестримний, рветься побігти, хтось спокійний-врівноважений. Лунає дитячий сміх... Він проникає у душу, у нас, дорослих, викликає тремтіння і сльози. Адже ці крихітки опинилися тут через складні життєві обставини: від когось відмовилися у пологовому, у когось померла

мама, у деякого батьків рішенням державних органів позбавили батьківських прав.

Та дітки радіють яскравим іграшкам – то подарунки, принесені не байдужими людьми; вони з радістю йдуть на руки і щиро всміхаються у відповідь на усмішку.

Щедрими на тепло й доброту тут є всі працівники закладу, вони добросовісно й щиро турбуються про своїх підопічних, виконуючи, якщо говорити офіційно, основне завдання закладу: забезпечити своєчасний та повноцінний фізичний та психологічний розвиток дітей, їх соціальну адаптацію. Але помітно з першого погляду: вони всі, від директора Галини Іванівни Литвиненко, яка працює тут вже майже 20 років, до працівниць кухні, ставляться до малят з особливою турботою, дбають, щоб дітки виростили здоровими, не відчували браку ласки, емоційного спілкування. Тому й горнуть, побувши на руках у відвідувачів, до тих, кого бачать щодня...

У цього закладу є справжні надійні друзі – декілька організацій обласного центру перераховують частину заробітної плати працівників на користь дітей. Частими гостями у закладі є й волонтери: представники громадських організацій, студенти, небайдужі люди, які приходять сюди, щоб погратися з малятами, подарувати іграшку, поспілкуватися. Це так важливо – зіграти добром і любов'ю маленькі серця.

Зрозуміло, що хотілося б, щоб усі діти жили в щасливих родинах, щоб сирітства в усіх його проявах не було. Сьогодні усі небайдужі можуть долучитися і допомогти Комунальному лікувально-профілактичному закладу «Сумський обласний спеціалізований будинок дитини», де на разі перебуває 80 діток. На сайті дитячого будинку <http://domrebyonka.internat.sumy.ua/> ви можете знайти всю інформацію, почитати про потреби закладу.

ЗЕЛЕНИЙ ЗМІЙ ПОЛЮЄ НА ДІТЕЙ

Болюча соціальна тема – дитячий алкоголізм – про неї важко писати, але потрібно! Україна в числі лідерів щодо дитячого алкоголізму – факт викликає нерозуміння і здивування. «Та невже? Як таке може бути!? Тільки не в нас!» – ось такі емоційні відповіді можна почути.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, у 2018 році Україна займала перше місце у світі за рівнем дитячого алкоголізму. 87% українських школярів хоча б раз пили алкогольні напої, 26% вживають алкоголь кілька разів на місяць. Відповідно до звіту ЮНІСЕФ 2019 року, українські підлітки стали менше курити, але більше споживати алкоголю та наркотичних речовин. Вживання пива в Україні серед підлітків за останні чотири роки зросло вдвічі.

Всесвітня організація охорони здоров'я нещодавно провела опитування школярів у 41 країні світу, чи вживають вони спиртне. Україна в списку перша. 40 відсотків дітей заглядають у чарку. Керівник дослідження в Україні в цьому міжнародному проекті ВООЗ Ольга Балакірева постійно розповідає засобам масової інформації про ці невтішні результати.

«Ми практично маємо, що вже в 11–12 років є не лише спроба алкогольного напою, а є вже досвід перебування у стані алкогольного сп'яніння. Ми навіть в 11–12-річному віці маємо приблизно шосту частину підлітків (хлопців, зокрема), які вже знають, що таке стан сп'яніння!», – наголошує фахівець.

Ось така реальна картина: юні громадяни України руйнують своє здоров'я, виростають соціально проблемними. І найголовніше – потребують підтримки і захисту від «зеленого змія», який безжалісно руйнує життя.

Схильність до вживання алкоголю робить молодь асоціальною і жорстокою, у цьому причина підліткової злочинності, цифри якої також, на жаль, зростають.

На думку лікаря-нарколога лікувально-відновлювального відділення святих Петра і Павла Гриценка Ігоря Михайловича, пиятика – страшна проблема українського суспільства, майбутні прогнози якої безнадійні. Чому склалася така ситуація в країні? Причини, через які дитина почала випивати, можуть бути різними. Найчастіше поштовхом до пляшки може стати сім'я або суспільство, в якому підліток розвивається і росте.

Якщо розглядати сім'ю як потенційну причину, то можна виявити кілька варіантів. Наприклад, якщо в родині прийнято з будь-якого приводу відкривати пляшку, то дитина на підсвідомому рівні буде сприймати будь-яке свято як привід випити. Або, наприклад, коли батьки не вважають, що слабоалкогольне пиво або вино завдають шкоди організму, що росте.

Але, на жаль, буває і так, що дитина ще в утробі матері отримує велику кількість спирту. Тоді вона мимоволі стає заручником алкогольної залежності.

Чи не другорядну роль відіграє і суспільство. Прихована реклама є скрізь: в інтернеті, в газетах і журналах, не говорячи вже про яскраві бігборди на вулицях. Реалізація алкогольної продукції також не відстає. Безліч пляшок, які продаються в будь-який час доби, можна придбати, навіть якщо підлітку немає і 18 років.

Проблема здатна посилитись ще тоді, коли підліток якимось чином потрапляє в підозрілу компанію. Кпини однолітків сприймаються набагато серйозніше, ніж загроза власному життю і здоров'ю. Щоб здаватися «крутим» і не відрізнятись від інших, підліток починає вживати алкоголь, тютюн і наркотики. Формування стійкого діагнозу «дитячий алкоголізм» справа 3–6 місяців регулярного вживання алкоголю.

Продовжуючи аналізувати таку важливу тему, бачимо, що тема дитячого алкоголізму – табу. Про неї говорять на рівні фахівців, а суспільство, громадські інституції, освітнє середовище поки що залишаються

осторонь, сором'язливо не бачать проблеми, знову ж таки, дивуючись: не може бути!

Тож спільно, говорячи вголос і шукаючи шляхи вирішення цієї проблеми, формуючи ефективну державної політику можна здолати «зеленого змія».

СОЦІАЛЬНИЙ ПЕДАГОГ – ОХОРОНЕЦЬ ДИТИНСТВА

Великий педагог Антон Семенович Макаренко писав: «Виховує все: люди, речі, явища, але перш за все та довше за все – люди. З них на першому місці – батьки та педагоги».

Кому як не йому, засновнику і багаторічному керівнику дитячих комун на території України, де знаходили прихисток діти у важких життєвих обставинах, знати і розуміти роль педагога у всіх його іпостасях: учитель, вихователь, наставник, старший товариш. Більшість цих якостей притаманні соціальним педагогам. Їх називають охоронцями дитинства, і це справедливо. Скажемо, що ця професія і посада з'явилися у навчальних закладах України не так давно. Це пов'язано з тим, що протягом перебування у навчальному закладі дитина не тільки опановує знання, а й перебуває у соціальному середовищі. Воно неоднорідне, наповнене негативними явищами. Тому й виникла в освітньому процесі потреба в соціальних педагогах. Таку спеціальність можна отримати у вищих навчальних закладах.

Експерти в галузі освіти говорять, що офіційно професія «соціальний педагог» з'явилася в нашій країні порівняно нещодавно. І суспільство ще не зовсім знає чи розуміє, хто такий соціальний педагог. Найчастіше соціального педагога плутають або із соціальним працівником, або з практичним психологом. Без сумніву, ці фахи пов'язані між собою, адже серед академічних дисциплін соціальна педагогіка посідає проміжне місце між психологією та соціологією, поєднуючи в собі певні риси однієї й іншої.

Проте якщо соціальний працівник у рамках роботи в якійсь із соціальних служб допомагає малозабезпеченим і малозахищеним прошаркам населення вирішувати соціальні проблеми, наприклад, отримати певний вид матеріальної допомоги тощо, то соціальний педагог насамперед виховує вміння не падати духом, навчає самостійно знаходити вихід зі складної ситуації, формує людину, особливо молодого віку, як особистість, здатну впоратися з психологічними та соціальними негараздами.

Соціальний педагог – це фахівець із виховної роботи з дітьми, підлітками, молоддю, дорослими, які покликані створювати сприятливі умови для розвитку та становленню особистості. Він виконує роль захисника інтересів та законних прав дітей в школі, сім'ї, соціумі. Соціальний педагог займається індивідуальною роботою з дітьми, підлітками та їх батьками, допомагає сім'ям у вихованні дітей.

Основна мета соціального педагога полягає у забезпеченні соціально-правового захисту учнів школи та попередженні впливу негативних соціальних чинників на формування та розвиток особистості дитини. У школі він є громадським інспектором з охорони дитинства.

Соціальний педагог вивчає та оцінює особливості діяльності й розвитку учнів (вихованців), мікроколективу (класу чи референтної групи), шкільного колективу загалом, неформальних молодіжних об'єднань; досліджує спрямованість впливу мікросередовища, особливостей сім'ї та сімейного виховання, позитивного виховного потенціалу в мікрорайоні та джерела негативного впливу на дітей і підлітків.

Напрями роботи соціального педагога в школі: психологічна підготовка до навчання у школі; адаптація дітей до умов перебування у навчально-виховному закладі; організація роботи з «важкими» дітьми; професійне самовизначення старшокласників; організація роботи з обдарованими дітьми та дітьми з творчими здібностями; сприяння психологічному здоров'ю дітей, підлітків, батьків та педагогів;

попередження суїцидальної поведінки дітей та підлітків, насильницьких дій у родині та навчально-виховному закладі; організація роботи з дітьми пільгового контингенту.

Ось такі обов'язки визначені для соціального педагога посадовими інструкціями. А хто вони, соціальні педагоги у навчальних закладах міста Суми?

Інна Парфіло – соціальний педагог Комунального закладу Сумської обласної ради «Сумська обласна гімназія-інтернат для талановитих та творчо обдарованих дітей» - розповіла про свою професію.

– Соціальний педагог – це педагогічний працівник, основна мета роботи якого полягає у забезпеченні соціально-правового захисту учнів школи та попередженні впливу негативних соціальних чинників на формування та розвиток особистості дитини. У закладі освіти він є громадським інспектором з охорони дитинства. Коротко зазначу свої, так би мовити, посадові обов'язки. Соціальний педагог: здійснює соціально-педагогічний супровід дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей з особливими освітніми потребами, дітей з багатодітних та малозабезпечених сімей з метою попередження безпритульності, бездоглядності та випадків усіх форм домашнього насильства над дітьми; бере участь у виховній роботі з питань профілактики появи негативних форм поведінки у неповнолітніх (паління, алкоголізму, наркоманії; дитячої злочинності тощо), пропаганди здорового способу життя, статевого виховання молоді; допомагає виявленню творчих нахилів, розкриттю здібностей дітей та підлітків, сприяє участі учнів у суспільно-корисній, волонтерській діяльності; проводить просвітницьку роботу з батьками або особами, що їх замінюють (індивідуальні бесіди, виступи на батьківських зборах); є посередником між школою, сім'єю, державними установами по захисту прав дітей та громадськістю; бере участь в організації їх взаємодії з метою створення умов для нормального розвитку дітей і підлітків.

Мета діяльності соціального педагога – створення сприятливих умов для особистісного розвитку учня (фізичного, соціального, духовно-морального, інтелектуального), надання йому комплексної соціально-психолого-педагогічної допомоги у саморозвитку та самореалізації в процесі соціалізації, а також його захист у життєвому просторі.

Інна Сергіївна свою роботу дуже любить, тут, у стінах гімназії перебувають, навчаються і розвиваються обдаровані діти. «Ми разом з ними готові йти до ровесників і говорити про наболіле, готуємо різного роду заходи для інших навчальних закладів міста Суми», – розповідає Інна Парфило.

На її думку, соціальні педагоги – це вимога часу, і тільки професійний фахівець може реально вплинути і допомогти конкретній дитині у проблемній ситуації.

«Щирість, уміння знайти потрібне слово – це головні наші інструменти, – наголошує Інна Сергіївна. – Діти – дуже вразливі, вони відчувають фальш, а тому важливо стати для них старшим другом, якому довіряють».

ВИСНОВКИ

Українська журналістика наразі підійшла до розуміння важливості соціальної журналістики. Її роль, значення, головні завдання і значення чітко визначені журналістами-практиками, відомими особистостями із галузі журналістики, лідерами суспільної думки. Серед найважливішого: допомагати в конкретній ситуації одній людині, розповісти про прецедент вирішення проблемної ситуації і прагнути до вироблення алгоритму вирішення тієї чи іншої проблеми; відкривати нові теми і проблеми для суспільного обговорення; давати повну інформацію про стан соціальної сфери держави чи певного регіону. На часі – журналістика рішень, яка безпосередньо стосується й соціальної журналістики, отож важливо виявляти і формулювати спільну позицію з назрілих проблем, піддавати громадській експертизі всі законопроекти і рішення з точки зору їх соціальних наслідків, реально брати участь у формуванні та здійсненні соціальної політики.

Розуміючи, що журналістика і масові комунікації працюють зі словом, потрібно пам'ятати про моральну оцінку подій, вчинків, висловлювань, морально підтримувати людей і допомагати долати почуття самотності та безвиході, розповідати про позитивний досвід інших людей, нагадувати і утверджувати, що завжди є можливість допомогти іншому, ставити ідеї гуманізму і добра вище ситуативних інтересів окремих груп.

Проаналізувавши наявні в інформаційному полі України друковані засоби масової інформації, ми побачили велику кількість газет і журналів, у назвах яких відображено соціальну орієнтованість на ті чи інші прошарки населення, зокрема молодь, пенсіонерів, спортсменів, людей з обмеженими фізичними можливостями; частина засобів масової інформації спрямовані на висвітлення актуальної екологічної теми – збереження і дбайливе ставлення до навколишнього середовища.

Журналістика, як вид громадсько-суспільної діяльності, завжди тримає у фокусі своєї уваги актуальні, важливі і соціально значимі теми, засоби масової інформації відгукуються на теми, що дотичні багатьом. Тут і соціальний захист вразливих категорій населення, пенсійне забезпечення, захист дітей-сиріт, підтримка воїнів АТО, увага до підлітків і особливе ставлення до людей з особливими фізичними потребами.

Це ми побачили у результаті моніторингу матеріалів всеукраїнської газети «День», видання, яке існує в інформаційному просторі України ось уже 25 років, вирізняється цікавою подачею матеріалів, аналітичністю і актуальністю, оперативністю. Ми проаналізували 18 номерів цього видання, різноманіття матеріалів на соціальну тематику чітко простежується в кожному номері. Зокрема, виділяються матеріали про дітей-сиріт, діяльність Міністерства ветеранів України, соціального захисту воїнів АТО, тема протидії домашньому насильству, проблема гендерної рівності, екологічні проблеми, проблеми дитячого психологічного здоров'я, життєві історії внутрішньо переміщених осіб, нарахування субсидій, екологія і навколишнє середовище. Це приклад, які теми зацікавлюють читачів, у яких жанрах можна висвітлювати актуальні теми.

У результаті для кваліфікаційної творчої роботи нами створено 8 матеріалів на соціально-важливі теми: «Не дитяча проблема – булінг», «Підліткова депресія. Що робити дорослим», «Інклюзивна освіта – вимога часу», «День людей небайдужих», «Людина – не товар», «Є для сиріт острівцець доброти», «Зелений змії полює на дітей», «Соціальний педагог – охоронець дитинства». Обрані нами теми – актуальні для соціуму, написані матеріали можуть бути надруковані у засобах масової інформації.